

חשיפת תלמידים ומורים למיחשוב ומאגרי מידע בספריות בתי ספר תיכוניים בישראל / בן-טובים לאה

תקציר:

בית הספר העתידי הוא בראש וראשונה בית ספר המסוגל להכשיר סוג אחר של בוגר אשר יהיה מצויד ביכולות, מיומנויות וכלים איכותיים שייקלו עליו את ההתמודדות עם אתגרים בעתיד, אתגרים להתמודד עם צרכי ידע בסביבה טכנולוגית ומדעית השונה בתכלית השינוי מזו הקיימת ומוכרת כיום.

לשם כך, יש להכין את התלמיד לחשיבה אחרת ולצייד אותו בכלים שיאפשרו לו ללמוד באופן יעיל, בהתאם לתנאים החדשים שנוצרו.

מהפיכת התקשורת מחייבת את בית הספר להקנות מיומנויות וכשרים חדשים כגון איתור ועיבוד מידע. בעולם בו יש נגישות רבה למידע והרישות מתרחב, הדגש שהושם עד כה על המידע עצמו, מופנה עתה למיומנויות מידע- איתור ועיבוד אינפורמציה.

המקום בבית הספר בו המידע נגיש וזמין הוא ספריית בית הספר. כדי להתמודד עם סוגייה זו, מציגה עבודת מחקר זו תמונה על הקורה בעולם ובארץ בנושא מחשבים ומאגרי מידע בספריות בתי ספר תיכוניים.

מטרת המחקר היתה לקבל תמונת מצב על חשיפת תלמידים ומורים למיחשוב ומאגרי מידע בספריות בתי ספר תיכוניים בישראל, במספר מישורים: תפעול, מגוון פעילויות, שימוש במחשבים.

1. נבדקו קיומם של:

א. מיחשוב מינהלי בספריות:

- קטלוג ממוחשב- עמדת מחשב המשמשת להקלדת אוסף הספרייה בקטלוג ממוחשב.
- ניהול הספרייה באופן ממוחשב- השאלה, החזרה, מעקב איחורים, תזכורות, כניסה לתור, דוחות, ניהול מלאי.
- מחשב הקטלוג לשימוש התלמידים/מורים- עמדות מחשב לשימוש קהל הספרייה.

ב. מאגרי מידע ממוחשבים:

- מאגרי מידע על גבי תקליטורים- עמדות מחשב עם כונני תקליטורים.
- מאגרי מידע בתקשורת- עמדות מחשב המחוברות בתקשורת למאגרי מידע מרוחקים.

2. נבדקו השימושים הנעשים במחשבי הספרייה:

- השימוש הנעשה במחשבים/ בספרייה על ידי תלמידים- מה מידת השימוש במחשבי הספרייה על ידי תלמידים ולאילו מטרות.
- השימוש הנעשה במחשבים/ בספרייה על ידי מורים- מה מידת השימוש במחשבי הספרייה על ידי מורים ולאילו מטרות.

על מנת לענות על מטרות המחקר כפי שהוגדרו, נערך סקר בקרב מדגם מייצג של בתי ספר תיכוניים פרט לבתי ספר ממחוז ירושלים (מנהל מחוז ירושלים לא אישר ביצוע הסקר במחוז).

הסקר הופץ בשיטת "דיוור ישיר" למנהלי בתי הספר במחוזות: מרכז, תל-אביב, צפון ודרום, שהתבקשו להעביר שאלון למנהלי הספריות (השאלון-ראה נספח א').

הוחזרו 59 שאלונים מלאים - N=59 מתוך 300 שאלונים שנשלחו. סה"כ בתי ספר תיכוניים במחוזות אלו - כ- 600. המדגם נקבע כך שיתקבל ייצוג הולם לכלל המגזרים ואזורים גאוגרפיים, למעט אזור ירושלים. מתוצאות המחקר עולה כי :

- א. ב- 76% מספריות בתי הספר התיכוניים (45 ספריות), יש מחשב אחד לפחות.
- ב. 93% מהספריות הממוחשבות (42 ספריות), מנהלות את הספרייה עם תוכנת ניהול.
- ג. ב- 60% מהספריות הממוחשבות (27 ספריות), יש רשת מחשבים בספרייה.
- ד. 71% מהספריות הממוחשבות (32 ספריות), עובדות עם מאגרי מידע ממוחשבים (54.2% מכלל הספריות שנדגמו), 97% מתוכם (31 ספריות), על גבי CD-ROM.
- ה. התקליטור השכיח ביותר הוא "התקליטור החינוכי" - 86.7% (29 ספריות).
- ו. 34.3% מתוך הספריות העובדות עם מאגרי מידע, מחוברות לאינטרנט (11 ספריות) - 18.6% מכלל הספריות שנדגמו. השימוש באינטרנט בספריות אלו מיועד בעיקר לחיפושי מידע (91% - 10 ספריות) ושיוט חופשי (72.7% - 8 ספריות).
- ז. שימושים נוספים במחשבים הם בעיקר בתור מעבד תמלילים.
- ח. ממוצע שעות שימוש במחשבי הספרייה על ידי מורים עומד על 1.25 שעות ליום.
- ט. ממוצע שעות שימוש במחשבי הספרייה על ידי תלמידים עומד על 4 שעות ליום.

מסקנות המחקר העיקריות הן :

- א. מחשב לניהול ספריה מקדים את מחשב מאגרי המידע- אין מצב בו הוכנסו מחשבים לעבודה במאגרי מידע בספרייה ולא יימצא מחשב לניהול הספרייה.
- ב. מורים אינם משתמשים באופן משמעותי במחשב הספרייה אלא אם כן קיימות בספרייה מספר עמדות CD-ROM.
- ג. תלמידים משתמשים במחשבי הספרייה הרבה יותר מהמורים.
- ד. כמות השימוש במחשבים על ידי התלמידים עולה ככל שבמחשבים יש מגוון גדול יותר של מאגרי מידע ולומדות.
- ה. הימצאות תוכנת תקשורת בספרייה מגבירה את מידת השימוש במחשבי הספרייה.
- ו. ספריית בית ספר ששמה דגש על חומרים רב גוניים כמו קלטות, מפות, תיקי נושאים, גם שמה דגש על מידע ממוחשב על גבי תקליטורים ובתקשורת ובכך אימצה למעשה את הרעיון של ספריה כמרכז משאבים- מרכז מידע.
- ז. טכנולוגית התקליטור מקדימה את טכנולוגית האינטרנט- רק בספרייה אחת הותקן אינטרנט לפני CD-ROM, ב- 99% מהספריות הותקן כונן CD לפני התחברות לרשת האינטרנט.

מתוצאות ומסקנות אלו נראית מגמה של שילוב טכנולוגיות ומדיות שונות בספריות בתי הספר התיכוניים, אך אם יוצאים מנקודת הנחה כי ספריות שלא ענו על השאלון- מצבן גרוע יותר (שהם, יצחקי, 1989), הרי שהתמונה שהתקבלה במחקר אינה מעודדת כלל ועיקר ואולי מחקר זה ישמש אמצעי התרעה לצורך קידום הנושא.

בכל מקרה, עוד רבה הדרך ויש מקום לפיתוח נושא המחקר כדי שניתן יהיה לזהות נקודות הראויות להתערבות כלשהי- פדגוגית או תקציבית ולטפל בהן בהתאם, כך שספריות בתי הספר תהיינה עדכניות- מותאמות לעידן מהפיכת המידע בחינוך, גם אם הדבר דורש שינויים מהפכניים בתפישה ובתפקוד.

מס' מיון בספריה :

E027.8223 בן-טוב.חש תשנ"ז

מס' מערכת בספריה :

357014